

En demokrati kräver kunniga och engagerade medborgare

För att kunna påverka sin omgivning så måste man känna till *hur* och *var* besluten fattas.

I en demokrati ges medborgarna en *möjlighet* att påverka. Lägga märke till ordet *möjlighet*, alltså inte en egentlig rättighet eller skyldighet. För att kunna utnyttja sin möjlighet att påverka så krävs det att man tar ansvar för sina åsikter (detta är den främsta anledningen till att vi i Sverige har valt att ha en 18-årsgräns för att få rösta).

Olika beslut fattas på olika nivåer.

Om man ska kunna påverka måste man veta var besluten fattas, alltså om det är lärare eller statsministern som bestämmer i den fråga som man undrar över. Besluten i Sverige fattas antingen i Riksdagen, Landstinget (Regionen i Skåne) eller i Kommunen. Det är till dessa tre nivåer vi röstar vart fjärde år.

För att inte alla dessa nivåer ska besluta om samma sak har man bestämt att vissa frågor behandlas av vissa nivåer. Avståndet mellan beslut och medborgare brukar vara avgörande för vem som ska besluta. Alltså, om en ny cykelväg ska dras mellan Klostergården och Gunnesbo så är det en fråga för kommunen men en bro över Öresund, som kommer att påverka hela södra Sverige, beslutas av Riksdagen.

Det svåra är att lära sig vem som beslutar vad. Principen är **att beslut som *kan* fattas på en lägre nivå också *ska* fattas av denna nivå.**

Olika beslut fattas av olika personer.

I en demokrati är det politiker som ska fatta alla avgörande beslut. Om en politiker missköter sig så kan han avsättas i nästa val och om han gör riktigt grova tabbar så kan andra politiker avsätta honom eller henne.

Det är dock helt omöjligt för politiker att avgöra alla beslut. Det är inte heller speciellt lämpligt att politiker ska fatta alla beslut. Hur kursen i samhällskunskap A ska se ut vecka för vecka avgörs självklart bäst av lärare och elever i samråd. Däremot är det politiker som har bestämt att alla ska läsa samhällskunskap på gymnasiet och det är också en politiker som bestämmer hur mycket det ska få kosta.

Läraren är alltså en tjänsteman, som till viss del styrs av politikern, men som även fattar en hel del beslut själv.

Vi repeterar.

Beslut fattas alltså dels på olika nivåer dels av olika personer. Ta skolan som ett konkret exempel:

- Riksdagen bestämmer vilka program som ska finnas och vilka kärnämnen som ska finnas. Till sin hjälp har politikern tjänstemän på tex Skolverket.
- Kommunen bestämmer sen vilka skolor som ska undervisa vilka program. Till sin hjälp har man rektorer (rektorn är en tjänsteman) och lärare (också tjänstemän).

- Rektorn bestämmer sen att Christian Ohlsson ska undervisa på Hp och att han ska ha supertrevliga Hp2a under läsåret 08/09. Självklart får jag vara med och bestämma men beslutet fattas av rektor.
- I Katedralskolans kursplan finns det sen angivet vilka frågor vi ska ta upp i kursen, tillsammans med er väljer vi sen vad vi ska jobba med vecka för vecka.

Det är alltså inte alltid politiker som fattar besluten utan lika ofta olika tjänstemän.

Hur fungerar då den svenska beslutsapparaten?

Vi tänker oss att vi under en diskussion kommer på att det hade varit kanon om alla elever i hela landet kunde få en bärbar dator under sin skoltid, vi kommer även på att det skulle kunna gå att finansiera med hjälp av sponsorer. Hur ska vi nu göra verklighet av vårt förslag?

1. **Ta reda på vem som bestämmer vad!** I vårt fall gäller det ju hela landet och är ju då en fråga för Stockholm och Riksdagen. Vi kontaktar via email vår riksdagsman.
2. **Efter att ha letat upp riksdagsmannen gäller det att övertyga!** Vi gör själva en undersökning bland företagen och visar på att det är finansiellt möjligt att genomföra vårt förslag. Det gäller alltså att komma med realistiska förslag och visa att de går att genomföra.
3. **Riksdagsmannen börjar nu sitt arbete!** Vi får svar ifrån riksdagsmannen som anser vårt förslag vara intressant och han beslutar sig för att försöka driva frågan.

Nu börjar riksdagens arbete!

Riksdagsmannen arbetar på två olika ställen, dels i Utskotten dels i Kammaren.

Utskotten är mindre och behandlar en speciell fråga, i vårt fall är det Utbildningsutskottet som är aktuellt, men även Finansutskottet och Skatteutskottet. Det finns 16 utskott.

Kammaren (eller Plenisalen) är den stora kammaren där alla beslut formellt (för att de ska gälla) fattas. Här sitter våra 349 riksdagsmän.

Håll i er så åker vi!

Jag sa innan att riksdagsmannen jobbar med ett förslag. Ett förslag från en riksdagsman kallas **motion**.

Om förslaget kommer från en regeringsmedlem kallas det **proposition**.

Arbetsdelningen mellan Riksdagen och Regeringen är den att Riksdagen beslutar och Regeringen verkställer.

Enklare sagt kan man säga att Regeringen ser till att Riksdagens beslut blir genomförda.

Det som gör att regeringen ändå har ganska stor makt är att de har första tjing på att komma med förslag.

Alltså: Regeringen kommer alltid först med en proposition, sen får riksdagsmännen komma med motförslag, motioner.

Ett undantag finns och det är precis efter det att regeringen släppt sin budget för nästa år, då kan riksdagsmannen komma med vilka förslag som helst.

Låt oss för enkelheten säga att den riksdagsman vi kontaktade sitter i Folkpartiet och att hans förslag blir en proposition.

Från förslag till dess att ni får era datorer:

1. Regeringen bestämmer sig för att behandla ärendet. Skolministern Jan Björklund får i uppdrag att kolla upp om förslaget är bra eller inte. Till sin hjälp har han tjänstemän på Utbildningsdepartementet.
2. Skolministern får positiva svar och beslutar sig för att ta upp ärendet.
3. Jan Björklund skriver en *proposition* som lämnas av regeringen.
4. Riksdagen får propositionen och skickar den till Utbildningsutskottet.
5. Utbildningsutskottet består av alla partier som tittar på förslaget. Här bestämmer de också om de vill att fler ska titta på förslaget (om det ska gå på *remiss*) eller om det finns tillräckligt med fakta för att fatta ett beslut. Låt oss säga att alla partier utom Vänsterpartiet och Miljöpartiet säger ja, dessa två partier vänder sig mot sponsring.
6. Alla partier utom V och Mp säger till sin riksdagsgrupp (varje parti har en grupp där de träffas, moderater i en, socialdemokrater i en etc.) att rösta för förslaget när det senare kommer upp i kammaren.
7. Utskottet lämnar ett **Betänkande** (sitt beslut) till Kammaren.
8. I kammaren så för Talmannen upp beslutet på dagordningen och Kammaren bestämmer om ärendet ska behandlas av något annat utskott eller om det finns underlag för ett beslut. Det är inte ovanligt att en proposition tar flera vändor i flera utskott. Vi säger att vårt förslag var så genomtänkt och utarbetat att det finns underlag för ett beslut.
9. I Kammaren röstar då alla 349 riksdagsmännen och till 99% röstar de som utskottet. I vårt fall fattar Riksdagen beslut om att sponsring ska tillåtas för att finansiera inköp av datorer till alla elever.
10. Kammaren skickar det fattade beslutet tillbaka till Regeringen. Detta kallas en Riksdagsskrivelse.
11. Regeringen får beslutet och ska nu verkställa beslutet.
12. Skolministern får beslutet av regeringen.
13. Han tar beslutet till Utbildningsdepartementet och ger det till sina tjänstemän.
14. Tjänstemännen tar skickar beslutet till olika statliga verk, i vårt exempel går det till skolverket.
15. Skolverket informerar sen kommuner och skolor om den nya regeln att skolan ska tillåta sponsring av datorer till eleverna.
16. I kommunerna kommer sen Utbildningsnämnden att besluta hur man ska lösa "problemet" rent praktiskt.
17. Sen informerar utbildningsnämnden rektorerna.
18. Rektor informerar sen mig som lärare och jag går till min mentorsgrupp med det glada beskedet att ni ska få en dator.
19. Ni tar hem datorn och sitter och chattar och toksurfar och missar lektionerna och hamnar snett här i livet.....

Ja, så kan det gå när inte haspen är på.

